

Bajcsy-Zsilinszky Endre és a „Magyarország” kapcsolatához (1935—1936)

Az Est-lapok konszernhez tartozó *Magyarország* profiljában 1934 elején lényeges változások következtek be. 1934. február 1-ével kezdődően kicserélődött a szerkesztőség; a lap főszerkesztője Zilahy Lajos lett, aki addig a *Pesti Napló* munkatársa volt, köréje pedig nem sokkal később már új emberek kerültek. A segédszerkesztő Kodolányi János, az olvasószerkesztő Szabó Lőrinc lett, Bajcsy-Zsilinszky Endrét és Féja Gézátt pedig megnyerték a lap rendszeres — fizetett — cikkírójának.¹ A *Magyarország* e változások révén a társadalmi reformok és a németellenesség fórumává vált, s — nem utolsósorban Zilahy Lajos jóvoltából — sajátos ötvözetét képviselte az ún. reformgondolat gömbösi, ill. népi írói változatának. Egészében pedig — ahogy Lackó Miklós írta — „új, izgalmas szint jelentett a magyar sajtó frontján, s kitűnt színvonalas szerkesztésével, mozgékonyásával. A lap révén a népi írók széles körű nyilvánosságához jutottak; ezzel indult meg a mozgalom tágasabb ideológiai-politikai hatása a közvéleményre. Cikkei közül nem egy máig is a magyar publicisztika remekei közé tartozik.”² Ma már azonban tudjuk, Zilahy egyeztető szerkesztői gyakorlata eleve s alapvetően ellentmondásos volt, ezért szinte törvényszerűnek tekinthető, hogy lapját hamar „megrendszabályozták” s bár alapvető orientációját a *Magyarország* nem adta föl, 1934 április-májusa után mindenképpen óvatosabb lett, számos kérdésben a kormányzati elképzelésekhez igazodott.³ S kiéleződtek belső ellentétei, a szerkesztőség vezető munkatársainak egymásközötti véleménykülönbségei is.

Hogy mennyire nem volt egységes a lap gárdája, ill. hogy mennyire különböző *egyéni* álláspontok alkalmi és ideiglenes kompromisszumából alakult ki a *Magyarország* ideológiai-politikai vonala, azt jól mutatja Bajcsy-Zsilinszky Endrének a laphoz fűződő viszonya. Ma már, úgy-ahogy, fölmérhető e kapcsolat háttere, publicisztikában le nem csapódott, nyilvánosságra nem került része, összetevője. Világosan látszik, elsősorban Bajcsy-Zsilinszkynek Szabó

¹ A *Magyarország* átszervezéséről legújabban Lackó Miklós írt: *Válságok — választások*. Bp. 1975. Gondolat, 81. l. De beszámolnak róla Szabó Lőrinc Kardos Lászlóhoz írott levelei is. SZABÓ LŐRINC: *Napló, levelek, cikkek*. Vál., sajtó alá rend., a bevezetést és a jegyzeteket írta KABDEBŐ LÓRÁNT. Bp. 1974. Szépirodalmi, 223—226. l. — Az átszervezést egyébként Bajcsy-Zsilinszky Endre a *Szabadság* 1934. március 11-i számában cikkben köszöntötte.

² Lackó M. i. m. 84—85. l.

³ Lackó M. i. m. 88—89. l.

Lőrinchez írott, az MTA Könyvtára kéziratárában őrzött leveleiből,⁴ hogy — legalábbis 1935 tavaszától — Bajcsy-Zsilinszky különvéleményen volt, s a *Magyarországban* megjelent cikkei csak részlegesen fedték álláspontját.

Szabó Lőrinchez írott első, 1935. május 8-án kelt levelében lényegében már együtt található különvéleményének minden fontos eleme: a *Magyarországnál* élesebb — s föltétlen — német-ellenessége, egyértelmű Gömbös-ellenessége s Németh László koncepciójának elutasítása. Lényegében tehát az egész Új Szellemi Front elutasítása, sőt annál több is. Levele, mely saját lapjának, a *Szabadságnak* fejléces levélpapírjára géppel íródott, így hangzik:

Budapest, 1935. május 8.

Kedves Barátom!

Nagyon fájdalmasan érintett, hogy szó nélkül kihagytad cikkemből⁵ éppen azt a néhány mondatot, amelyet én a cikk legfőbb idegközpontjának állítottam be. Annál jobban bánt a dolog, mert egyfelől Zilahy Lajos ezt sohasem tette velem, másfelől éppen a napokban kaptam Salusinszky Imrétől⁶ egy igen kedves levelet, amelyben biztosít arról, hogy nyugodtan írhatom meg a magam meggyőződését, nincs akadálya cikkeim közlésének ezután sem. Hát odáig jutottunk már, hogy a Hitler szent nevét csak áhítattal lehet kimondani s meg sem lehet mondani azt az elvitathatatlan tény, hogy igenis ennek a veszett baromi hitleri politikának köszönhetjük a fejünk fölé tornyosuló új pánszláv veszedelmet is?

Még ha a politikai analfabétákra való célzást hagyjátok volna csak ki, hiszen ez lehet aggályos a Te kormány- és reformkorszak-tisztelő felfogásod számára. De miért kellett kihagyni a német politikára való hivatkozást is?

Persze nem tartozol felelettel, Te vagy a szerkesztő, azt teszel a cikkel, amit akarsz, csak legalább megemlítetted volna, hogy ilyen módon kasztrálni akarod írásomat. Inkább le sem adtam volna ilyen körülmények között a cikket. Többet nem is írok addig, míg Zilahy Lajos haza nem jön, aki mindig sokkal több kímélettel volt irányomban, mint Te. Sajnos, nekem sem az új szellemi front iránt, sem a minőség-szocializmus, sem a kert-szocializmus, sem a németlászói egyéb „kiáramlások”, sem a reformkorszak egész rejtélyes terminológiája és filozopterségei iránt a világon semmi érzékem. Én egy egyszerű régi stílusú, elmaradott, „liberális” publicista vagyok, aki tele vagyok a tények gátlásaival, míg Neked úgylátszik inkább olyan külpolitikus kell, aki, mint a nagy Német[h] László, azt írja, hogy „Németország Lengyelországgal ölelkezik Posen és Danzig fölött” s hogy „vajjon mit hoz Simon Berlinből, háborút vagy szövetséget”? Hogyan tudnám én elérni ezt a tényektől elszabadult szárnyalást? Ti — új szellemi front — haladtok most már nem is a német, hanem az etiop misztika felé, amiről Németh László így ír: „Az etiópoknak nincs különösebb Istene, varázslata, imádsága, de megmegáll a földjén. Felvesz, megnéz egy bogarat, elidőz egy növény fölött, a néma áhítat apró szertartásaiban tartja állandó ünnepét az ő vallásosága... A kert olyan szántó, amelyben sűrűbben laknak az Istenek s a szikkadt hivatalnokokból is misztikus etióp

⁴ Szabó Lőrinc hagyatékában Bajcsy-Zsilinszky Endre nyolc levele maradt fenn. Ezeket az MTA Kézirattára Ms 4679/59—65. szám alatt őrzi.

⁵ Bajcsy-Zsilinszky megcsonkított cikke — *Orosz előretörés* címen — a *Magyarország* 1935. május 9-i számában jelent meg, a 3. lapon. Hogy hivatkozhatott e cikkekre már nyolcadikán? Úgy, hogy a *Magyarország* 9-i száma már 8-án megjelent s a főláborodott Zsilinszky azonnal frögéphez ültetett. (A *Magyarország* ügyészégi kötelempéldányait a szegedi Egyetemi Könyvtár őrzi; a május 9-i számon jól olvasható az átvételi keletbélyegző dátuma: 1935. máj. 8.)

⁶ Salusinszky Imre (1883—1946), az *Est*-lapok főszerkesztője, a konszern egyik vezető személyisége volt. Bajcsy-Zsilinszkyhez írott levelét nem ismerjük.

⁷ A *Magyarország* hasábjain ez időben folyt az ún. Új Szellemi Front vitája, Bajcsy-Zsilinszky erre utal. A lap 1935. május 8-i száma hozta Németh László: *Kert, magyarság és minőség-szocializmus* című cikkét, Zsilinszky, alig leplezetten, ezt a cikket nehezményezi. Az idézet Németh László: *A reform* című, a Tanú 1935. I. kötetében megjelent cikkéből való (42—43. l.). Az idézet azonosítását Ilia Mihálynak köszönöm.

lehet.”⁸ Hát nekem sem Frobenius bogarászata, sem az etióp misztika, sem semmiféle misztika meg új vallás nem kell. Nekem untig elegendő vallásnak a kereszténység, a politikában pedig politikát keresek, nem bogarászatot és növénytiszteteletet, sem etiop vallást. A magyar politikai szellemnek ezt a szörnnyű végelegyengülését és a zavaros szóáradatnak ezt a beteg kurzusát, én háborzongató irtózattal nézem és — „siratom magam s a népem.”

Szíves üdvözlettel és nagy szellemi tehetetlenségtekben igaz részvétellel vagyok híved:

Bajcsy-Zsilinszky

Nagyságos
Szabó Lőrinc úrnak,
szerkesztő
Budapest

Bajcsy-Zsilinszky e dohogásában-háborgásában az éles Hitler-ellenességnél is érdekesebb, hogy saját magát „egyszerű, régi stílusú »liberális« publicistaként” definiálta. Mennyire volt helyes ez az önjellemzés, másodlagos kérdés. Fontosabb, hogy ő, az egykori radikális anti-liberális („jobboldali”) politikus most egykori ellenfeivel azonosította magát. Ellentmondás ez, tárgyilag problematikus önazonosítás, de jól mutatja az egykori, fasizmus előtti jobb-oldalban rejlő „liberalizálódási” lehetőségeket és tendenciákat. S innen érthető meg, hogy Németh László nagy ívű s nagy hatású reform-konceptiójában éppen Bajcsy-Zsilinszky bírálta élesen a „misztikát”, az irracionálisat. Holott nyilvánvaló: kettejük fölfogása is sok ponton érintkezett, ill. egyezett a harmincas évek közepén.

Elégedetlensége ellenére a *Magyarországgal* Bajcsy-Zsilinszky kapcsolata ezután sem szakadt meg; 1935. szeptember 22-én újra munkatársként fordult Szabó Lőrincchez. Levele ezúttal is a *Szabadság* levélpapírján olvasható s mint mindegyik, ez is gépelt:

Budapest, 1935. szeptember 22.

Kedves Lőrincz!

Mellékelek számotokra egy nem hosszú külpolitikai cikket.⁹ Örülnék, ha közölnétek.

De nagyon kérek, légy szíves keddre kiutalni számomra a két legutóbb megjelent cikkem¹⁰ honoráriumát a mellékelt nyugtára. Tarpára kell mennem ezen a héten és nincs egy fillérem se. Persze, ha addig leköznétek ezt a cikketet s ennek honoráriumát is megkaphatnám, még nagyobb dolog volna számomra.

Igaz barátsággal híved: Bajcsy-Zsilinszky

Nagyságos
Szabó Lőrincz úrnak,
Budapest

Cikkét, amit Szabónak küldött, valószínűleg nem közölte a lap; erre enged legalábbis következtetni Bajcsy-Zsilinszky következő, öt nappal későbbi levele. Ez is tele van passzszal — a lap s „a mai förtelmes rendszer ellen”.

⁸ Az idézet forrását nem sikerült megtalálni. Hasonló gondolatokat Németh László a *San Remoi napló* elején is megfogalmaz, de bizonyos, hogy Bajcsy-Zsilinszky nem ezt, hanem valamelyik más Németh-írást idézi.

⁹ Bajcsy-Zsilinszky e cikkét nem tudjuk azonosítani.

¹⁰ *Forrásban a belső német kérdés.* = Magyarország 1935. szept. 14. 5. l.; *Magános morfondírozás a Népszövetségről.* = Magyarország 1935. szept. 19. 3. l.

Budapest, 1935. szeptember 27.

Kedves Lőrincz !

Igazán zavarban vagyok: miről is írjak? Külpolitikáról úgylátszik nem lehet. A kormányt bírálni nem lehet, s míg az Est és a Pesti Napló megenged magának egy kis bírálatot, Ti minden bírálatnak látszó cikket azzal kezdtek, hogy nem akarunk politizálni, mintha a politizálás valami ocsmányi bűn volna. A Magyarország, amely Zilahy Lajos vezetése alatt kezdetben a legellenzékibb és a legbátrabb hangot pendítette meg szinte az egész magyar sajtóban, ma egész különleges óvatossággal kerül minden véleménynyilvánítást. Mit tudok én Nektek írni, mikor tele vagyok dühvel és keserőséggel a mai förtelmes rendszer ellen?

Pedig legalább egy kis alibinek igazán nem ártott volna az én franciabarát cikkem, mikor a Gömbös könnyelmű és lelkiismeretlen berlini demonstrációja¹¹ amúgy is csak a másik oldalt világítja meg s azt a pofont, amit a legutóbb itt járt francia képviselő vendégeink kaptak. Dehát Ti tudjátok, mit miért tesztek a lapnál.

Egy egyik cikket mellékelek, bár félek, hogy ezt is túlságosan ellenzékinek fogjátok találni. Ha nem volnék ilyen éhenkórász egzisztencia, bizony már régen megköszöntem volna a Magyarországnak irántam való mérsékelt vendégszeretetét.

Igaz barátsággal köszönt

híved:

Bajcsy-Zsilinszky

Nagyságos
Szabó Lőrincz úrnak,
Budapest

Az „egyikés cikket” a *Magyarország* 1935. október 3-i száma közölte. 1935. október 2-án pedig Bajcsy-Zsilinszky újabb levelet írt Szabó Lőrincznek, akinek befolyása ekkorra — ideiglenesen — megnövekedett a lapnál. Ebből a levélből világosan látszik, hogy a Gömbös Gyulához való viszony kérdésében kiéleződött az ellentét Zsilinszky és a *Magyarország* között. Sőt, a lapnak a miniszterelnökkel kapcsolatos reményei és elképzelései Zsilinszky számára teljesen „érthetetlenek”, megmagyarázhatatlanok lettek.

Budapest, 1935. október 2.

Kedves Barátom !

Mellékelek egy igazán rövid cikket,¹² melyet tulajdonképpen a Wiener Wirtschafts Woche számára írtam, de azt hiszem idehaza sem ártana megjelentetni. Olyan parányi ellenzékiség van benne, hogy ez aligha sértheti a Ti Gömbös iránt való rajongástokat. Sokszor gondolkoztam azon, mi lehet az, ami Titeket, igazán tehetséges s igazán magyar írókat efelé a hólyag felé vonz. Rájöttem, hogy az ellentétek kölcsönös vonzódása ez: Ti olyan túlzottan tudtok írni s annyira főleg írók vagytok, hogy vonzódtok e kivételes analfabétizmus iránt, amely sokszor abban nyilvánul, hogy a gömbösi kinyilatkoztatások nélkülöznek minden állítmányt. Ez rátok nyilván az exotikum varázsával hat: csodálkozva és tisztelettel néztek arra a „más világ”-ra, ahol olyan siralmas mondatokkal is lehet sikereket és „nagy honoráriumokat” elérni.

Ne haragudj a tréfiért, inkább közöld le cikkemet, kedves Lőrincz.

Igaz barátsággal köszönt

híved:

Bajcsy-Zsilinszky Endre
sokszoros váltóadós.

Nagyságos
Szabó Lőrincz úrnak,
Budapest

¹¹ Gömbös Gyula, mint az 1935. szept. 27-i lapok hírül adták, aznap reggel repülőgépen Németországba utazott, hogy „ott résztvegyen [a] Göring birodalmi fővadászmester által rendezett vadászaton.” A vadászat előtt Gömbös Hitlerrel is találkozott — s tárgyalt. Bajcsy-Zsilinszky Gömbösnek ezt a kapcsolatkereső útját kifogásolja.

¹² Valószínűleg: Bajcsy-Zsilinszky Endre: *Hűségünk Genfhez.* = Magyarország, 1935. okt. 18. 8. l.

E véleménykülönbségben lehet a magyarázata annak is, hogy bár 1935 decemberében Zsilinszky már olyan „hitbizományi cikket” küldött a Magyarországnak, amely, mint kísérőlevelében maga írta, „majdnem kormánypárti”, levelében mégis folyamatosan bírálta Gömböst, ill. politikai vonalát. Szabó Lőrinc „bombázásával” alighanem az író-szerkesztő véleményének megváltozását akarta elérni.

Budapest, 1935. december 15.

Kedves Lőrincz !

Küldök egy hitbizományi cikket,¹³ a kedvetekért majdnem kormánypárti. Ha túl szelídnek találjátok, itt-ott még tehettek bele egy kis borsot. Paprikát azonban ne tegyetek bele, mert mostani német államfűherjeink attól megvadulnak, jó nekik a bors is.

Cikkemből láthatjátok, hogy majdan a német birodalom 12. Gaujában az akkori ungarngai Leiter milyen bőségesen kaphat földet egy valóságos és becsületes, csupán németek számára berendezkedő Kulturansiedlung-hoz, szigorúan világnézeti alapon.¹⁴ Van tehát arra is még mód és idő, hogy Németh László barátunk megvalósíthassa majd ezekkel az új német telepésekkel az etiop misztika törvényei szerint a kert-szocializmust. Mi szegény magyar percemberkék a magunk rongyos ezerszertendejével, mit is keresnénk a nagynémet jövő most megnyíló új, végtelen távlatainak kapujában?

Neked még könnyebb dolgod lesz, mert könnyű lefordítani a nevedet Schneiderre. De már Zilahy Lajosnak nehezebb lesz jó német nevet keresni, én ajánlom neki a zengzetes Zielhauer nevet. Magam még gondolkozom a magam új nevén, fene nehéz anyám, apám nevét jól átírni, hogy becsületes germán hangzása legyen. Itt már csak az ihlet segít — node az megvan, hál' Istennek.

Igaz baráti szeretettel köszönt

híved:

Bajcsy-Zsilinszky

Nagyságos
Szabó Lőrincz úrnak,
szerkesztő
Budapest

<U. i. A két hiányzó adatot a délelőtt folyamán telefonon bemondom.>

Bajcsy-Zsilinszky törekvései s helyzete közötti — tartósulós s Zsilinszky által, úgy látszik, föl nem oldhatónak ítélt — ellentétre vall, hogy ekkortájt leveleiben állandósult az irónia. Ez az ironikus magatartás ugyanis lehetővé tette számára, hogy valamennyire kifejezze elégedetlenségét, különvéleményét, de szakítania mégse kelljen. Ez a kettősség szinte minden sorából sugárzik — nagy kérdés, mit szoltak ehhez a *Magyarország* szerkesztőségében.

Budapest, 1936. január 28.

Kedves Lőrincz !

Küldök egy újabb cikket,¹⁵ melyben enyhe, jórészt kormánypárti adalékokkal megtámasztott iróniát engedtem meg magamnak. Az ellenzékiesség ebben sem több 50%-nál s egyetlen mondatban sem olvasható, hogy Gömbös, a Gauleiter, ezer év óta a leggran-

¹³ BAJCSY-ZSILINSZKY Endre: *A „nagy reform”*. = Magyarország 1935. dec. 18. 5. 1.

¹⁴ Gau = tartomány; a német fasizmus erősen ideológiai töltetű „közigazgatási” kategóriája. A hitleri elmélet — s tervek — szerint Magyarország Németország 12. tartománya lett volna. Ungarngai Leiter = kb. a magyar tartomány vezetője, legfőbb irányítója. Bajcsy-Zsilinszky félreérthetetlenül ezeket a németesítési terveket bírálja.

¹⁵ BAJCSY-ZSILINSZKY Endre: *Ez is korszakalkotás?* = Magyarország 1936. febr. 1. 5. 1.

diózusabb fajankó a magyar politika élén. Ennek az igazságnak elhallgatásáért — kegyelmezzetek meg cikkemnek.

Igaz barátsággal és sok szíves üdvözlettel köszönt

híved: B. Zs. Endre

Ui. Ha a cím [olvashatatlan szó] tűnik fel előttetek, ajánlok egy másikat: *Mi van a kor-szakalkotással?*

Nagyságos
Szabó Lőrincz úrnak,
szerkesztő
Budapest

Időnként azért úgy látta Bajcsy-Zsilinszky is, hogy ezt-azt még megvalósít-
hat a *Magyarország* hasábjain. 1936. február 2-án kelt levelével például egy
olyan cikket küldött Szabó Lőrincnek, amelyben a *Válasz* köréhez is tartozó
Németh Imre törekvéseit támogatja meg — láthatólag, teljes belső egyet-
értéssel:

Budapest, 1936. február 2.

Kedves Lőrincz!

Németh Imre vasárnapi bátor cikkét¹⁶ kár volna szerintem elhallgatni. Megpróbáltam
gondolatait kissé tovább fűzni¹⁷ ott, ahol túlságosan óvatoskodnak ezek a bátrabb és
jobbberzésű és műveltebb fiatal honatyák is.

Igaz barátsággal köszönt híved:

Bajcsy-Zsilinszky

Nagyságos
Szabó Lőrincz úrnak,
szerkesztő
Budapest

E levele azonban Bajcsy-Zsilinszkynek az utolsó, amit Szabó Lőrinczhez,
mint a *Magyarország* szerkesztőjéhez írt. Időrendben utolsó, 1936. május
27-én kelt levele már valójában udvariassági gesztus, köszönőlevél, Szabó
Lőrinc akkortájt megjelent verseskönyvét, a *Különbékét* köszöni meg benne.
Önmagát azonban Zsilinszky ebben sem tagadta meg — s, ha egyetlen mon-
datban is, „odaszúrt” a politikus Szabó Lőrincnek. Sajnos, valljuk meg, nem
teljesen alap nélkül tehette ezt.

Budapest, 1936. május 27.

Kedves Lőrincz!

Nagyon köszönöm gyönyörű verses könyvedet és a kedves dedikációt. A Szabadság-
ban csak egy kis hirecske jelent meg könyvedről,¹⁸ nem igazi kritika, gondoskodom róla,
hogy verseidet kellőképpen értékelő rendes bírálatot hozzon a Szabadság.¹⁹

Hej, ha csak századannyira jó politikus volnál, mint amilyen szép verseket írsz,
mindjárt nem volnál olyan nagy németbarát!

Őszinte baráti szeretettel üdvözl

híved:
Bajcsy-Zsilinszky

Nagyságos
Szabó Lőrinc úrnak,
író
Budapest

¹⁶ NÉMETH Imre: *Válasz a kecskeméti visszhangra.* = Pesti Napló 1936. febr. 2. 8. l.

¹⁷ BAJCSY-ZSILINSZKY Endre: *A „maszlag”.* = Magyarország 1936. febr. 4. 5. l.

¹⁸ (K. G. M.): *Szabó Lőrinc: Különbéke.* = Szabadság 1936. május 24. 8. l.

¹⁹ E kritika nem jelent meg a *Szabadságban*.

Nem kerülhető meg a kérdés: mi dokumentálódik e levelekben? A válasz elsőre egyszerűnek és kézenfekvőnek tetszik: Bajcsy-Zsilinszky Endre politikai állásfoglalásainak pontosabb, helyenként publicisztikájánál is pontosabb és egyértelműbb menete. De látnunk kell, emellett az is kiderül Zsilinszky leveleiből, hogy a *Magyarország* körül tömörült értelmiségi-író csoport ideológiai-politikai törekvései belsőleg sem voltak egységesek. Egységes, „monolit” ideológiai tömbről róluk szólva semmiképpen nem lehet beszélni. Nem véletlen például, hogy Németh László elképzeléseit politikai-ideológiai ellenfelei sem bírálták akkor élesebben, mint Bajcsy-Zsilinszky — *ugyanazon fórum munkatársa*. Mindez arról árulkodik, amit az Új Szellemi Front kapcsán nem lehet eléggé hangsúlyozni: a *Magyarország* hasábjain egy alakuló, forrongó, történelmileg éppen a *létrejövés* stádiumában levő, időlegesen szélsőségesen ellentet tendenciákat is egyesítő ideológiai útkeresés szólalt meg. A domináns kétségtelenül a keresés, az elodázhatatlannak ítélt változás módjainak, lehetőségeinek keresése volt. Minden más, így az egységes állásfoglalás kimunkálásának igénye is, úgy látszik, ehhez képest másodlagosnak számított. Gyengesége, objektív gyengesége volt ez a mozgalomnak — egyben, természetesen, magyarázata is az Új Szellemi Front fölbomlásának.

LÉNGYEL, ANDRÁS

Au rapport d'Endre Bajcsy-Zsilinszky et du journal „Magyarország” (La Hongrie)

Dans le cadre de l'étude, on publie et on analyse les lettres écrites par Endre Bajcsy-Zsilinszky, l'un des chefs et martyr du mouvement de résistance hongroise, en 1935 et 1936, au rédacteur du journal La Hongrie, Lőrinc Szabó. Ces lettres nous aident à connaître d'une manière plus approfondie les vues politiques de Bajcsy-Zsilinszky à cette date, parce que les articles parus sous son nom n'ont reflété qu'en partie sa manière de voir — par suite des corrections et des raccourcissements de la rédaction. De ses lettres, on peut voir qu'il a été beaucoup plus opposé à la politique de Hitler que le journal La Hongrie et que ce politicien hongrois a attaqué très énergiquement, à cette date déjà, les projets agressifs de l'Allemagne socialiste nationale se rapportant à la Hongrie. Il a dirigé de même une critique aigüe contre les „gauleiters” hongrois des projets de conquête allemands, avant tout contre le premier ministre Gyula Gömbös. Il s'est déclaré d'une manière sarcastique sur les théories mystiques et irrationnelles de certains écrivains et idéologues hongrois aussi. Il est digne d'attention qu'à cette date Endre Bajcsy-Zsilinszky s'est appelé déjà un publiciste libéral. Les lettres publiés dans le cadre de l'étude, qui témoignent de sa prise de position politique plus unanimement que ses écrits publics, nous permettent, d'avoir un aperçu général de la recherche de chemin dans le cadre du „Front Spirituel Nouveau” qui s'est reflétée sur les colonnes du journal La Hongrie aussi.